

ECNN:s Årsrapport för 2004

Justus Lipsius byggnad

Tecken på framsteg: färre narkotikadödsfall, färre nya hiv-fall och minskad heroinanvändning – men också allt starkare oro över ökad användning av andra droger

Lissabonbaserade ECNN lanserade sin Årsrapport för 2004 om situationen på narkotikaområdet i Europeiska unionen och Norge.

- Det finns positiva tecken som tyder på att det har gjorts framsteg i strävan att minska en del av narkotikamissbrukets värsta skadeverkningar. Trenden för antalet narkotikarelaterade dödsfall går nedåt efter att ha varit uppgående i många år, användningen av heroin har stabiliserats i många länder och hiv-epidemin bland injektionsmissbrukarna kan vara på väg att avta i vissa av de nya EU-medlemsstaterna. Samtidigt intensifieras nu åtgärderna för att minska narkotikans skadeverkningar och i stora delar av Europa har narkotikamissbrukarna nu bättre tillgång till behandling och vård, säger direktören för EU:s narkotikacentrum, Georges Estievenart.

- Men det finns en risk att några av dessa positiva trender kan vara kortlivade, och det finns en påtaglig oro för potentiella narkotikaepidemier, särskilt i en del av de nya medlemsstaterna i vår union. Och vi får inte glömma att användningen av narkotika över lag ligger på en historiskt sett hög nivå: från

många länder rapporteras det om en tilltagande kokainanvändning, och allt fler använder cannabis och ecstasy i vissa delar av Europa, även om bilden är mindre entydig på den punkten, tillägger Estievenart.

Viktiga frågor

Ecstasy konkurrerar nu med amfetaminer om att vara Europas näst vanligaste drog.

Uppgifter som släpps i dag visar att ecstasy nu i vissa länder – **Tjeckien, Tyskland, Irland, Nederländerna, Portugal och Förenade kungariket** – kan vara på väg att komma ifatt eller gå om amfetaminerna när det gäller platsen som Europas näst vanligaste drog efter cannabis. De tillgängliga övergripande uppgifterna visar att de europeiska trenderna för andelen som har använt ecstasy under det senaste året fortfarande är uppgående, medan motsvarande trender för amfetaminer är mer olikartade i de flesta länderna. Mellan 0,5% och 7% av de vuxna (15–64 år) har någon gång testat ecstasy, att jämföra med 0,5–6% för amfetaminer. I **Förenade kungariket** är det dock hela 12% som någon gång har använt amfetaminer. Omkring två tredjedelar av **EU-medlemsstaterna** uppger att det bland unga människor i åldern 15–34 år är vanligare att ha använt ecstasy än amfetaminer under det senaste året. Mellan 5% och 13% av de unga männen mellan 15 och 24 år i **Tjeckien, Spanien, Irland, Lettland, Nederländerna** och **Förenade kungariket** uppger att de har använt ecstasy under det senaste året. Över lag förefaller dock förekomsten av ecstasy- och amfetaminmissbruk enligt uppgifterna från skolenkäter (bland 15–16-åringar) vara mer stabil eller till och med minska något i en del länder.

Se sidan 2

EU:s strategi mot narkotika 2005–2012

Europeiska rådet antog strategin mot narkotika 2005–2012, som kommer att införas i Haagprogrammet. Strategin kommer att vara ett huvudinstrument för att effektivt ta itu med narkotikamissbruk och narkotikahandel i syfte att säkerställa en hög nivå av hälsoskydd, välbefinnande och social sammanhållning samt en hög säkerhetsnivå för allmänheten.

Europeiska rådet uppmanade kommissionen att förelägga rådet ett förslag till handlingsplan för genomförandet av strategin under 2005–2008 för antagande i rådet i början av 2005 och att förbereda en utvärdering av dess genomförande under 2008.

★ ECAD NEWS

EU:s strategi ska främst förstärka medlemsländernas nationella antidrogstrategier genom att samordna dessa. I strategin lyfter man dock fram att trovärdigheten i narkotikapolitiken är beroende av att medlemsländerna behandlar narkotikabrott på ett enhetligt sätt. Strategin hänvisar särskilt till utvärderingen av EU:s nyligen antagna rambeslut om narkotikabrott. Denna markering är adresserad till Nederländerna och landets liberala syn på försäljningen av narkotika i så kallade coffeshops. De svenska förhandlarna tar åt sig äran för markeringen.

/EU-upplysningen

Våren 2003 genomfördes tredje datainsamlingen i ESPAD-projektet (The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs). Med 35 deltagande länder är detta världens största undersökning om skolelevers drogvanor.

Se sidan 3

ECNN:s Årsrapport för 2004

Från sidan 1

Europa stod även 2002 för majoriteten av **amfetaminbeslagen** i världen (86% av mängden). Missbruk av stimulantia av amfetamintyp är sällan huvudskälet till att någon söker missbruksbehandling, men det finns några undantag: 52% av behandlingsklienterna i Tjeckien, 35,3% i Finland och 29% i Sverige uppger sådana stimulantia som ett huvudskäl till att de sökt behandling.

Europa är fortfarande en av de viktigaste regionerna i världen när det gäller **framställning av ecstasy**, men produktionen av denna drog ökar nu i Nordamerika och Asien. Det sker ecstasyproduktion i viss omfattning i flera europeiska länder, men det är fortfarande Belgien och Nederländerna som står för den mest betydande produktionen. De beslagtagna ecstasymängderna ökade i de flesta EU-länderna år 2002. Dödsfall där ecstasy är inblandat är en relativt sällsynt företeelse i de flesta EU-länderna.

Missbruket förändras

Mönstren för det problematiska narkotikabruket fortsätter att utvecklas, säger ECNN. I vissa länder, där missbrukarna har tenderat att vara kroniska opiatmissbrukare, ser man i dag allt **fler blandmissbrukare och stimulantiamissbrukare**. Bland exemplen på detta märks Tyskland och Nederländerna, som uppger att andelen crackmissbrukare bland deras missbrukare har ökat, och Spanien och Italien, som rapporterar att missbrukarna av kokain blir allt fler.

Mindre än 1% av EU:s vuxna befolkning (i åldern 15–64 år) kan definieras som missbrukare av narkotika. Detta innebär att det finns totalt mellan **1,2 och 2,1 miljoner missbrukare** i det utvidgade EU. När det gäller rapporterade skattningar av andelen missbrukare ligger Danmark, Italien, Luxemburg, Portugal och Förenade kungariket högt (6–10 fall per 1 000 vuxna invånare) medan Tyskland, Grekland, Nederländerna, Polen och Finland ligger lågt (mindre än 4 fall per 1 000 vuxna invånare). Medelhöga till låga skattningar redovisas av Tjeckien (4,9 fall per 1 000 vuxna) och Slovenien (5,3).

Heroinmissbruket är nu relativt stabilt i många EU-länder och antalet nyblivna missbrukare har minskat sedan 1990-talet. Det är dock möjligt att detta inte stämmer för de nya EU-länderna, där uppgifterna är mer begränsade. Mindre än hälften av alla opiatmissbrukare i EU som får behandling för första gången uppger att de injicerar, och i Spanien, Nederländerna och Portugal förefaller det vara en relativt liten andel av heroinmissbrukarna som injicerar drogen. Där emot är det vanligare i Tjeckien, Slovenien och Finland att missbrukarna uppger sig injicera, och i Tyskland, Irland, Finland och de nya EU-medlemsstaterna finns det tecken som tyder på att injektionsmissbruket kanske fortfarande ökar. ECNN uppskattar att det i dagsläget finns mellan 850 000 och 1,3 miljoner aktiva injektionsmissbrukare (dvs. personer som har injicerat droger under den senaste månaden) i EU.

Liten men signifikant minskning av antalet narkotikarelaterade dödsfall

Enligt dagens rapport har det på senare år skett en mindre minskning av de narkotikarelaterade dödsfallen i EU som helhet. Antalet narkotikarelaterade dödsfall sjönk från 8 838 år 2000 till 8 306 år 2001, vilket innebär en liten men signifikant minskning på 6%. Trots detta, säger ECNN, ligger antalet överdosdödsfall fortfarande på en historiskt sett hög nivå, och det är inte säkert att den nuvarande nedåtgående

ende trenden kommer att fortsätta. Det finns tecken som tyder på att antalet narkotikarelaterade dödsfall snart kan komma att stiga i de nya EU-medlemsstaterna.

Sverige redovisade 162 dödsfall, men medräknas även fall där narkotika varit underliggande orsak, så var dödsfallen i Sverige det året totalt 403, enligt Socialstyrelsens beräkningar. Dödsfallen har ökat senaste decenniet i Sverige, samtidigt som missbrukarvården skurits ner, vilket särskilt drabbat de grava missbrukarna. Sverige hade även en liten ökning, 29 fall, av nya hiv-smittade missbrukare år 2002.

Andra viktiga frågor

- Om man ser till EU som helhet har det skett en konstant ökning av alla typer av **missbruksbehandling** sedan mitten av 1990-talet. Substitutionsbehandling har blivit den vanligaste formen av specialiserad missbruksbehandling för opiatmissbrukare i EU. Den senaste statistiken visar att medan det i de 15 "gamla" EU-medlemsstaterna år 1999 var uppskattningsvis 320 000 personer som fick behandling med opiatsubstitut, hade antalet 2003 ökat till över 410 000.
- **Narkotikapreventionen** blir nu tack vare bättre kvalitetsstyrning och övervakning allt effektivare i ett antal EU-länder (Tjeckien, Spanien, Irland, Litauen, Portugal, Slovenien, Sverige och Förenade kungariket). I Grekland, Portugal och Sverige bygger preventionspolitiken i allt högre grad på moderna begrepp och tydligare strukturer; preventionsarbetet i skolorna är bättre definierat och genomförs på ett bättre sätt än tidigare. Men över lag är faktaunderlaget för preventionsarbetet i EU fortfarande svagt och det behövs ytterligare investeringar i preventionsprogram. Detta gäller i synnerhet för "riktad prevention", som vänder sig till de mest utsatta grupperna; denna verksamhet är fortfarande underutvecklad i många länder. Det framkommer allt starkare belägg för att man genom riktad prevention kan nå påtagliga resultat, och detta arbetssätt har på senare tid fått ökad uppmärksamhet i några länder (bl.a. Ungern, Finland och Sverige).
- **Rum för narkotikakonsumtion** – där missbrukare av narkotika kan konsumera sina droger under hygieniska förhållanden i bemanade lokaler – finns nu i 39 städer i tre EU-länder, nämligen Spanien, Tyskland och Nederländerna, och dessutom i Schweiz. Det finns vissa belägg som tyder på att sådana konsumtionsrum kan bidra till att ge svårnådada grupper bättre tillgång till primärvården, socialtjänsten och behandlingsvården samt minska hälsoriskerna, t.ex. överdosrisken. Trots detta är dessa lokaler kontroversiella och det har ifrågasatts om de är förenliga med skyldigheterna enligt de internationella FN-överenskommelserna om narkotikakontroll.

Trend:

Specialistcentrum för missbruksbehandling i många EU-länder rapporterar att kontakten med cannabissmissbrukare ökar. Över lag har cannabis, efter heroin, blivit den primärdrog som näst oftast uppges vara orsak till att missbrukare söker hjälp.

Förändrade missbruksmönster: Regelbundet och intensivt cannabissmissbruk allt vanligare

Se sidan 3

ESPAD 2003 – Skolelevers drogvanor i Sverige och Europa

Sverige har en lång tradition av att studera skolelevers erfarenhet av alkohol, narkotika och andradroger. Årliga undersökningar bland elever i årskurs 9 har gjorts med början 1971. Sedan 1985 har CAN haft ansvaret för undersökningarna. Denna långa serie är unik i ett internationellt perspektiv.

Den första storskaliga europeiska skolundersökningen om alkohol- och narkotikavanor (ESPAD – The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) genomfördes 1995 då data samlades in i 26 länder. En andra undersökning gjordes 1999. 2003 års formulär besvarades av mer än 100 000 elever runt om i Europa. Av dessa kom drygt 3 200 från Sverige.

De 35 deltagande länderna inkluderar Belgien, Bulgarien, Cypern, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Färöarna, Grekland, Grönland, Irland, Island, Isle of Man, Italien, Kroatien, Lettland, Litauen, Malta, Nederländerna, Norge, Polen, Portugal, Rumänien, Ryssland (endast Moskva), Schweiz, Slovakien, Slovenien, Storbritannien, Sverige, Tjeckien, Turkiet (6 städer), Tyskland (6 delstater), Ukraina, Ungern och Österrike. Projektet är ett samarbetsprojekt mellan oberoende forskare i varje deltagande land.

Liksom i tidigare studier har 2003 års undersökning gjorts med gemensam metod och gemensamt frågeformulär i alla länder för att ge så jämförbara data som möjligt. I huvudsak skedde datainsamlingen under våren 2003 och målgruppen var elever födda 1987. Sålunda skulle alla deltagande elever fylla 16 år under det år då datainsamlingen skedde.

Narkotika

De allra flesta av eleverna i ESPAD-länderna som använt någon narkotika har använt hasch eller marijuana. Därför är andelen som använt cannabis nästan identisk med andelen som använt någon narkotika överhuvudtaget.

Det land som har det högsta värdet är Tjeckien där 44 % har använt hasch eller marijuana. Andra länder med höga andelar inkluderar Frankrike, Irland, Isle of Man, Schweiz och Storbritannien (38-40 %). Övriga länder med relativt höga andelar är Belgien, Tyskland, Grönland, Italien, Nederländerna, Slovakien och Slovenien (27-32 %).

De lägsta andelarna finns i Cypern, Grekland, Sverige, Rumänien och Turkiet (3-7 %), men också i Färöarna, Finland och Norge (ca 10 %).

Användningen av cannabis under de senaste 30 dagarna indikerar ett aktuellt bruk. I vissa länder redovisas detta av ungefär en femtedel av eleverna, medan det i andra är betydligt färre som gjort det. De länder som rapporterar de högsta andelarna inkluderar Tjeckien, Frankrike, Isle of Man, Schweiz och Storbritannien (19-22 %).

I de flesta av ESPAD-länderna är det fler pojkar än flickor som använt cannabis. Könsskillnaderna är emellertid mycket små i bl a Bulgarien, Kroatien, Grönland, Ungern, Island, Irland, Ryssland (Moskva), Slovakien och Slovenien.

De länder som redovisar högst andelar som använt amfetamin är Estland, Tyskland, Island, Litauen och Portugal (5-7 %). I 13 ESPAD-länder redovisas sådan erfarenhet av endast 1 % av eleverna.

Erfarenheten av LSD är inte särskilt utbredd bland eleverna i ESPAD-länderna. De högsta andelarna återfinns i Tjeckien och Isle of Man där 5-6 % rapporterade detta.

Ecstasy är den drog som, näst efter cannabis, rapporterats av flest ungdomar. I Tjeckien hade 8 % av eleverna använt det, följt av Kroatien, Estland, Irland, Isle of Man, Nederländerna och Storbritannien (5-7 %).

S u m m e r i n g

Vid en jämförelse mellan 16-åriga elevers drogvanor i 35 europeiska länder visar det sig att

- svenska elever röker mindre ofta än genomsnittet,
- svenska elever dricker alkohol förhållandevis sällan,
- svenska elever ligger högre upp på listan när det gäller hur mycket alkohol man dricker,
- svenska elever ligger något över mitten när det gäller berusningsfrekvens,
- svenska elever ligger långt ner på listan när det gäller narkotikaerfarenhet,
- dessa förhållandevis låga värden gäller såväl cannabis som annan narkotika,
- svenska elever ligger nära genomsnittet när det gäller erfarenhet av sniffning, läkemedel
- tillsammans med alkohol och att ha använt sömn- eller lugnande medel utan läkares ordination.

ECNN:s Årsrapport för 2004

Från sidan 2

Majoriteten av de som missbrukar cannabis gör det endast då och då eller under en begränsad tid. Men det finns en oro för att en liten men betydande grupp, främst unga män, nu använder drogen intensivare och att antalet som gör det kan öka. ECNN gör en grov skattning att det kan finnas så många som 3 miljoner som använder cannabis varje dag i hela EU.

Socialdepartementet, Mobilisering mot Narkotika

- Oron är stor i EU-länderna över ökningen av missbruket av cannabis, säger Björn Fries i en kommentar. Senare tids forskning pekar på att regelbundet cannabismissbruk är betydligt skadligare än vi tidigare anat. Koncentration, inlärning och psykisk hälsa påverkas.

EU-regeringarna har nyligen på svenskt initiativ antagit en resolution om cannabis. Medlemsländerna har bl.a. kommit överens om att göra unga människor medvetna om riskerna med cannabis och att informera och utbilda dem som kommer i kontakt med ungdomar. För att skärpa kampen mot den organiserade brottsligheten uppmanas till gemensamma utredningsgrupper och förbättrad underrättelseverksamhet.

U t v ä r d e r i n g a v n a t i o n e l l a n a r k o t i k a - s t r a t e g i e r

Nationell narkotikapolitik i EU "redovisas bättre än någonsin tidigare" enligt rapporten. Tjugotvå länder (inklusive Norge) har ...

Se sidan 4

Svenska Carnegieinstitutets journalistpris 2004 till Lotte Fernvall, Thomas Gustafsson och Britt Peruzzi

Svenska Carnegieinstitutets journalistpris för år 2004 tilldelas fotografen Lotte Fernvall samt reportrarna Thomas Gustafsson och Britt Peruzzi, samtliga verksamma på tidningen Aftonbladet.

I motiveringen skriver institutets styrelse

att Lotte Fernvall, Thomas Gustafsson och Britt Peruzzi får priset för "en serie inträngande dokumentärreportage som beskriver de socialmedicinska konsekvenserna av ungdomars alkoholmissbruk."

/Motgift Gotland

★ NEW ART

*He said – Do you have the inspiration?
She said – As if not!*

★ NEGOTIATIONS

*He said – Hit me with a good one!
She said – Only when you can admit
the last one!*

Våra europeiska samhällen har experimenterat med och utvärderat både tolerans och intolerans gentemot illegalt droganvändande och drogmissbruk. Det är våra reflektioner kring detta som styr oss mot icke-användning. Detta med hänsyn till våra städers väl.

ECAD is Europe's leading organisation promoting a drug free Europe and representing millions of European citizens. Drug dealing and drug abuse cause enormous problems in Europe. Nations and their citizens are affected by the consequences of drug abuse. ECAD member cities work to develop initiatives and efforts against drug abuse supporting the United Nations Conventions which oppose legalisation and promote policies to eradicate drug abuse worldwide. Has your city joined ECAD?

ECNN:s Årsrapport...

Från sidan 3

... antagit nationella narkotikastrategier och många har prioriterat utvärdering för att mäta effektivitet och ekonomisk förvaltning.

I ett temakapitel om utvärdering av nationella narkotikastrategier slår rapporten fast att de flesta länderna numera utvärderar hur de genomför åtgärder medan några – **Spanien, Frankrike, Irland och Portugal** – går ett steg längre genom att försöka bedöma hur effektiv deras politik är vad gäller själva narkotikaproblemet (impact assessment). En sådan politisk vilja till en erfarenhetsbaserad politik är i sig ett viktigt framsteg. Men i praktiken finns det enligt rapporten inga tecken som tyder på att några länder helt och hållet utvärderar verkan av sina åtgärder mot narkotikaproblematiken. Orsakssamband mellan en politik och narkotikasituationen är svåra att fastställa, bilden kompliceras ofta av socioekonomiska faktorer och mer allmänna samhällsfaktorer. För att göra en vetenskaplig utvärdering av en strategi är experter och yrkesverksamma inom området överens om att man måste uttrycka målsättningarna på ett tydligt, entydigt och mätbart sätt och tillsammans med resultatindikatorer som kan mäta i vilken mån målen har uppnåtts. Hitills är det bara ett fåtal länder, t.ex. **Spanien** och **Irland**, som har sådana indikatorer.

Trots kunskapsluckor fastslås i rapporten: "Genom att man nu i allt högre grad ägnar sig åt övervakning och bedömning, har kunskapen om narkotikaproblemet i EU ökat, vilket har berett vägen för bättre underbyggda beslut..."

Läs hela rapporten på www.emcdda.eu.int

European Cities Against Drugs

ECAD, Stadshuset
105 35 Stockholm, Sweden
Tel. +46-8-5082 93 62 Fax +46-8-5082 94 66
e-mail: ecad@ecad.net www.ecad.net

ECAD Regional office in Russia www.ecad.ru
zazulin@ecad.ru Phone +7-812-328 96 65

ECAD Regional office in Latvia
vilnis.kipens@kurzeme.rcc.lv
Phone +371-7037330 Fax +371-7037331